

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/31, p. 29-39

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12421>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. Dr. Davut KILIÇ –
Prof. Dr. Mehmet KÖÇER -

This article was checked by iThenticate.

ULUSAL KİMLİĞİN BATI BALKANLARDA AB ÜYELİK KOŞULLARININ GEÇERLİLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İlhan BİLİCİ* - Sinem ÇELİK**

ÖZET

Avrupa Birliği (AB) 2004 yılından bu yana Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunu resmi olarak birliğe kabul etti ve Batı Balkanlarda geriye kalan üye olmayan ülkeler AB'nin yeni hedefi haline geldi. Ancak, Birlik AB politik üyelik koşulları yoluyla kurallarını Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine kıyasla Batı Balkanlardaki diğer üye olmayan ülkelere aktarırken birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. Burada akla iki soru gelmektedir: Birinci soru, “Hangi şartlar altında bu koşullar etkili olabilir?” iken; ikinci soru, “AB üyelik koşulları neden Batı Balkanlarda bulunan ülkelerin iç politikasında kısmen sınırlı bir rol oynar?” şeklindedir. Bu meseleyi açığa kavuşturmak için Schimmelfennig ve Sedelmeier (2004) tarafından “dış teşvik modeli” benimsenmiştir. Bu çalışma “dış teşvik modelinin” bu soruları tam anlamıyla cevaplandıramadığını ve ulusal kimliğin Batı Balkan devletleri olan Hırvatistan ve Sırbistan’da AB üyelik koşullarının etkililiğini belirleme noktasında önemli bir role sahip olduğunu ileri sürmektedir. Çalışmanın Hırvatistan ve Sırbistan’ı durum çalışmaları olarak ele almasının sebepleri; bu iki ülkenin eski Yugoslav Sosyalist Federal Cumhuriyeti olmaları ve 1990’lı yıllarda ortak bir savaş tarihi paylaşmalarıdır. Belirtilen bu ortak özelliklere rağmen bu iki ülkenin Birliğe olan üyelik sürecine ilişkin tutumlarının birbirinden farklılık arz ettiği dikkat çekmiştir (Massari, 2010). Hırvatistan AB üyeliğini hâlihazırda 2013 yılında elde etmiş olmasına rağmen, Sırbistan’ın bu üyeliği gerçekleştirme noktasında kat etmesi gereken daha çok yol vardır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, AB üyelik koşulları, Ulusal Kimlik, Hırvatistan, Sırbistan.

* Öğr. Gör. Bayburt Üniversitesi Adalet MYO, El-mek: ilhanbilici@bayburt.edu.tr

** Arş. Gör. Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, El-mek: sinem.tan@ktu.edu.tr

THE ROLE OF NATIONAL IDENTITY ON THE EU ACCESSION CONDITIONALITY IN WESTERN BALKANS

ABSTRACT

The European Union (EU) has formally initiated the vast majority of the Central and Eastern European Countries (CEECs) into the Union and Western Balkans' remaining non-EU countries have become the new target of EU enlargement since 2004. The Union, however, has faced some difficulties in transferring its rules to non-member countries in Western Balkans by means of the EU political accession conditionality in comparison to Central and Eastern European Countries. Here are two questions to mind: 'Under what circumstances could the conditionality be effective?' and 'why does the EU conditionality play relatively limited role in the domestic politics of the Western Balkan states?' An "external incentive model" is adopted by Schimmelfennig and Sedelmeier (2004) to articulate the issue. This study addresses this contestation, arguing that the "external incentive model" is incapable of fully answering these questions and that national identity has a huge impact on the determination of the effectiveness of EU accession conditionality by focusing on the problems limiting this effectiveness in two Balkan states, namely Croatia and Serbia. The reasons why the paper has chosen Croatia and Serbia as case studies are that they are republics of former Yugoslavia and that they have shared war history in the 1990s, however act differently on the way to the European Union (Massari, 2010). Although Croatia has become a member of the Union, Serbia still has got a long way to go.

STRUCTURED ABSTRACT

The European Union has utilised political conditionality as one of the most significant strategies to export its governance and to encourage non-member countries to obey the rules of the EU (Schimmelfennig and Sedelmeier, 2004). Political conditions, which are necessitated by the Union from the very beginning, can be described as a competitive party system, and free and fair elections. As for the essential political conditions of EU accession that the EU confirmed in 1993, which are also defined as the Copenhagen Criteria, they are the stability of democratic institutions, rule of law, liberal market economy, human rights and lastly the protection of minority rights (Bieber, 2013:2). The required political conditions are flexible. By which it means that some specific requirements could be added to the conditions. For instance, the UE required cooperation with the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) in the context of Western Balkans (Frerburgh and Richter, 2010:269-71).

Predominant studies select "external incentive model" to articulate the logic of EU conditionality and political conditions. This model is based on a rationalist cost-benefit calculation that assumes that states are regarded as rational actors, seeking to boost their interests (Schimmelfennig and Sedelmeier, 2004). The tool of conditionality is

perhaps the most significant instrument that the EU external governance applies to force would-be member states to obey the rules of the EU. That is, the Union decides its instructions as conditions and would-be member states are expected or required to accept these conditions to receive rewards. Consequently, the target government would face three various pressures namely from the Union, domestic and international politics in return for EU external incentives (Trauner, 2011:8). It is therefore the credibility of the EU conditionality plays a key role in evaluating the pros and cons of EU rewards as opposed to domestic compliance (Schimmelfennig and Sedelmeier, 2004:663-7). This model is, however, unsuccessful in fully articulating why the EU political conditionality could perform better in states like Croatia than in states like Serbia in the context of Western Balkan despite the fact that the Union has provided these countries with rewards. At this point, national identity, as a constructivist variable, has a huge impact on the determination of the effectiveness of EU accession conditionality by focusing on the problems limiting this effectiveness in two Balkan states, namely Croatia and Serbia.

National identity is the main theme that determines whether conditionality can be effective or not. Constructivists argue that would-be member states would acknowledge the influence of the Union by means of socialisation and persuasion processes. It is these processes internalizing identities with the help of domestic actors (Trauner, 2011). Considering the rules of the EU appropriate and compatible with political conditionality helps domestic actors to stick to given EU rules (Schimmelfennig et al., 2006:27-52). In this sense, national identity, as a filter actor, influences EU conditionality. It is, therefore, crucial to note that states, as social actors, often shape and reshape national identity when they face or interact with different social structures.

The EU political conditionality has raised doubts about its effectiveness in the countries in question. This is because they had ethnic conflicts in 1990s that shaped their national identities. It is this historic background affecting the effectiveness of EU political conditionality in Croatia and Serbia in different lights.

As a result, the European Union (EU) has formally initiated the vast majority of the Central and Eastern European Countries (CEECS) into the Union and Western Balkans' remaining non-EU countries have become the new target of EU enlargement since 2004. The Union, however, has faced some difficulties in transferring its rules to non-member countries in Western Balkans by means of the EU political accession conditionality in comparison to Central and Eastern European Countries. In this paper, it is argued that the "external incentive model" is incapable of fully explaining the issue in question and that national identity has a huge impact on the determination of the effectiveness of EU accession conditionality by focusing on the problems limiting this effectiveness in two Balkan states, namely Croatia and Serbia. The reasons why the paper has chosen Croatia and Serbia as case studies are that they are republics of former Yugoslavia and that they have shared war history in the 1990s, however act differently on the way to the European Union (Massari, 2010). Although Croatia has become a member of the Union, Serbia still has got a long way to go.

Turkish Studies

Cooperation with the ICTY has been very sensitive issue in both Croatia and Serbia where these countries had to comply with it as a result of being tied to EU accession. The way in which the transformation of the EU rules, however, quite varied from one another. Croatian elites saw the cooperation with ICTY as indispensable part of EU accession and in line with Croatian respect of European organizations. Croatia met EU requirements. This is simply because the country was one of the European countries in which the rule of law is respected and obeyed. As far as Serbia is concerned, the cooperation with the ICTY was ensured by Serbian elites who felt forced and oppressed to do so. But they rejected the Hague tribunal. Even though they rejected it, a sense of obligation arising from the fear of being punished by the international community through the cancellation or postpone of EU talks took place regarding detaining suspects. This problematic issue resulted in different images of the EU in the eyes of these two countries. Serbia regards the European Union as a punisher and a superior force that inclined to in Serbia. This could be one of the reasons why there is distance between Belgrade and Brussels. As for Croatia, the image of Europe in the eyes of Croatian people is related to high democratic standards, liberty and civilization (Subotic, 2011:326-7). This could be one of the reasons why there is close cooperation between Croatia and the European Union.

The rational incentive model is important for explaining the choice of would-be member states. It is crucial to clarify that this model is valid once the rules of the European Union are compatible with national identity of the would-be member states. Once the national identity of the target state is incompatible with the rules of the EU, it is fair to say that any material condition does not serve a very useful purpose. Therefore, national identity matters.

Keywords: The European Union, EU Accession Conditionality, National Identity, Croatia, Serbia.

1. Giriş

2004 yılında gerçekleşen genişlemeden sonra, Avrupa Birliği (AB) birçok Orta ve Doğu Avrupa ülkesini Birliğe kabul etti ve Batı Balkanlarda geriye kalan üye olmayan ülkeler AB genişlemesinin yeni hedefi haline geldi (Renner ve Trauner, 2009). Ancak, AB'nin 21. yüzyılın başından beri Batı Balkanlarda birincil aktör haline gelmesine rağmen (Bieber, 2013), Birlik genel olarak AB politik üyelik koşulları yoluyla kurallarını Batı Balkanlardaki üye olmayan devletlere aktarmanın Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki başarılı sürece kıyasla çok daha zor ve daha az etkili olduğu sonucuna varmıştır (Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004). Burada akla iki soru gelmektedir: Hangi şartlar altında bu koşullar etkili olabilir? ve AB üyelik koşulları neden Batı Balkanlarda bulunan ülkelerin iç politikasında sınırlı bir etkiye sahiptir? Schimmelfennig ve Sedelmeier (2004), bunu açıklamak için 'dış teşvik modelini' benimsemişken, bu makale, iki Balkan devletinin durum çalışmaları ile 'dış teşvik modelinin' bu soruları tamamıyla cevaplandıramadığını ve ulusal kimliğin Batı Balkanlarda AB üyelik koşullarının etkililiğini belirlemede önemli bir rol oynadığını savunmuştur; bu iki Balkan devleti: Hırvatistan ve Sırbistan'dır.

Bu makale Batı Balkanlarda AB politik koşulların etkililiğini sınırlandıran problemlere odaklanır ve Batı Balkan devletlerinin ulusal kimliğinin bu etkililiğe nasıl tesir ettiğini araştırır. Bu yazı dört bölüme ayrılmıştır. İlk olarak AB politik üyelik koşullarını ve dış teşvik modelini kısaca tanıtır. İkinci bölüm ulusal kimlik ve AB koşulları arasındaki ilişkiyi analiz eder. Sonrasında, üçüncü bölüm savunulan düşüncüyü kanıtlamak için iki Balkan ülkesinin, Hırvatistan ve Sırbistan, durum çalışmalarına odaklanır. Eski Yugoslav Sosyalist Federal Cumhuriyeti olmaları ve 1990'lı yıllarda bir savaş tarihi paylaşmaları gibi birtakım ortak özellikleri dolayısıyla makalede bu iki ülke seçilmiştir (Massari, 2010). Hırvatistan AB üyeliğini hâlihazırda 2013 yılında elde etmişken, Sırbistan üyeliğe hala çok uzaktır. Sonunda, Batı Balkanlarda AB koşullarının etkililiğine karar veren etkenin ulusal kimlik olduğu ve bu yazının bazı kısıtlamaları göstereceği sonucuna varılacaktır.

2. AB Politik Koşulları ve ‘Dış Teşvik Modeli’

Politik koşullar, AB tarafından, yönetişimini dışarıya aktarmak ve üye olmayan devletleri kurallara uyum sağlamaları hususunda teşvik etmek için anahtar strateji olarak kullanılmaktadır (Schimmelfennig ve diğerleri, 2003; Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004). Rekabetçi bir parti sistemine sahip olmak ve demokratik seçim yapmak gibi koşullar Avrupa Ekonomi Topluluğu (AET) tarafından başvuran ülkelere 1960-70’li yıllarda istenilen gerekliliklerdendir. (Pridham, 2007:451).

Kopenhag kriterleri ile tanımlanan, demokratik kurumların istikrarı, hukukun üstünlüğü, piyasa ekonomisi, insan hakları ve azınlık haklarının korunması gibi şartlar ise AB tarafından, Birliğe üyelik için önemli politik koşullar olarak 1993 yılında onaylanmıştır (Schimmelfennig ve diğerleri, 2003:497; Pridham, 2007:451; Bieber, 2013:2). Batı Balkan ülkeleri söz konusu olduğunda, koşullara başka özel gereklilikler de eklenmiş; bunların arasında Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (EYUCM) ile olan işbirliği en önemlilerinden biridir (Renner ve Trauner, 2009:455; Frerburh ve Richter, 2010:269-71; Subotic, 2011:317).

AB koşullarının mantığı ve bu koşulların etkili olabileceği durumları açıklamak noktasında, baskın olan çalışmalar genellikle ‘dış teşvik modelini’ (Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004:662; Renner ve Trauner, 2009:451) seçmektedir. Dış teşvik modeli, devletlerin çıkarlarını maksimuma çıkarmak için yol arayan rasyonel aktörler olduğunu varsayan, ussal bir maliyet-kazanç hesaplama modelidir (Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004). Sonuç olarak koşulların kullanımı; aday ülkeleri, kuralları kabul etmeye ikna etmek için, AB dış yönetim mekanizması tarafından uygulanan en önemli mekanizmadır, ki bu da AB’nin kurallarını, başvuran ülkenin ödül kazanmak için yerine getirmesi gereken şartlar olarak belirlediği anlamına gelir (Schimmelfennig ve diğerleri, 2003:496).

AB tarafından temin edilen ödüller, Birliğin sunduğu AB ile kurumsal bağları arttıran finansal destekten, tam AB üyeliğine kadar değişmektedir (Schimmelfennig ve diğerleri, 2003:496). ‘Sonuç mantığı’ sonrasında (Frerburh ve Richter, 2010:265), hedef hükümet AB’yi, iç ve dış baskıları AB dış teşvikine bir karşılık olarak dengeler (Trauner, 2011:8). Bu yüzden, AB koşullarının etkililiği, AB koşullarının güvenilirliğine ve dış AB ödüllerinin iç uygunluk maliyetlerinden daha önemli olup olmadığına bağlıdır. Koşulların güvenilirliği yüksek ve uygunluğun sağladığı faydalar maliyetlerden fazla olduğunda, hedef hükümetin AB kurallarını benimsemesi daha muhtemeldir (Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004:663-7).

Ancak, AB’nin bahsi geçen tüm ülkelere ödülleri vermiş olmasına rağmen, dış teşvik modeli, AB koşullarının, neden Hırvatistan gibi bazı Batı Balkan Ülkelerinde, Sırbistan ve Bosna-Hersek gibi diğer ülkelere oranla daha iyi işlediğini tam olarak açıklayamamaktadır. Bu yüzden, aşağıda bahsedilecek olan dış teşvik modelinin sınırlarını tamamlamak için analize yapılandırılmacı bir değişken “ulusal kimlik” (Frerburh ve Richter, 2010) getirmek gerekmektedir.

3. Dış Teşviklerin Ötesinde: Ulusal Kimlik ve AB Koşulları

Yapılandırmacı düşünce muhtemelen konunun en çok öne çıkan alternatif açıklamasıdır (Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004:667). Yapılandırmacılar; kimliklerin, değerlerin ve normların yerli aktörler tarafından içselleştirildiği sosyalleştirme ve ikna işlemleri dolayısıyla AB etkisinin aday ülkeler tarafından kabul edileceğini savunmaktadır (Trauner, 2011). Bu bölümün temel odak noktası yapılandırmacılığın değişkenlerinden biridir: ulusal kimlik. Ulusal kimlik ile anlatılmak istenen şey koşulların etkili olup olmayacağını belirleyen ana temadır.

Yapılandırmacılara göre, kimlikler verilmez, ancak zamanla sosyal olarak yapılandırılır (Frerburh ve Richter, 2010:265; Bilici, 2017). ‘Hayali Cemaat’ (Anderson, 1991) ile ilişkili ‘ulus’ olarak adlandırılan bir kolektifin kendi kendini tanımlamasına dayanan sosyal kimliğin belirli bir türü olarak tanımlanan ulusal kimlik, devletlerin dayandırıldığı hem ulusal hem de uluslararası şartlar tarafından oluşturulur (Wendt, 1994). Aktörlerin algılanan enstrümental ve somut çıkarları ile birlikte meşru ve uygun tercihlerini değerlendirme biçimi ulusal kimlik tarafından tanımlanır ve şekillendirilir (Risse ve diğerleri, 1999).

Olası bir durumda neyin iyi ve uygun olarak kabul edileceğine politik aktörler karar verir. Bu açıdan bakıldığında, AB etkisinin ‘sonuç mantığı’ yerine ‘uygunluk mantığı’ndan gelmesi beklenmektedir (March ve Olsen, 1998). Bu sebeple, ana fikir ulusal aktörlerin uygun olduğunu ve ulusal kimliğe uyum sağladığını düşündükleri bir belirlenmiş AB kuralına bağlı kaldıkları yönündedir (Schimmelfennig ve diğerleri, 2006:27-52). Bu bağlamda, ulusal kimliğin AB politik koşulların etkisinde ‘filtre’ rolü üstlendiği düşünülmektedir. Başka bir ifadeyle, ancak AB kriterlerinin ulusal kimlikle çatışmadığı görüldüğünde, rasyonalist rastlantusal mekanizma hükümetin verdiği tepkileri açıklayabilir. Diğer taraftan, eğer bir ulusun kendi kendini tanımlaması koşulların gerektirdikleriyle uyuşmazsa, hükümetin AB kriterlerine tepkisi maddi teşviklerden etkilenmeyecektir. Hükümet, uygun olarak kabul ettiği şeylere uyacak ve ulusal kimlikle ters düşen durumlara karşı işlem yapmayacaktır (Frerburh ve Richter, 2010:266-7).

Burada unutulmaması gereken şey, --sosyal bir aktör olan-- devletin farklı sosyal yapılarla etkileşime girerek sıklıkla kimlik oluşturduğu ve yenilediğidir. Ulusal kimliğin zaman içinde değişmesi ve sürekli tekrarlanan müzakerelerle mücadele ediyor olması bir anlamda meydan okuyanlara karşı savunmasız olduğu anlamına gelmektedir (Barnett, 1996). Kimlik iddialarına dayanan meşruiyetlerini şekillendiren, üçüncü şahıslar ve yönetimin farklı ortakları olan siyasi parti mensupları da ulusal kimliğe karşı çıkmakta ve onu sorgulamaktadır. Bu sebeple, “politika her zaman ulusal kimliği şekillendirir” şeklinde bir çıkarım yapmak yanlış olmayacaktır (Subotic, 2005:312).

Ulusal kimlik düşüncesi ve temel ahlaki değerler tartışmaya açık kaldığında, hükümet kararsız ve tutarsız bir yola başvuracaktır. Hükümetin başvurduğu bu yol, dış isteklerle olan uzlaşmayı tamamen reddetmemekle beraber çatışan benlik kavramını dolduran uygun davranış arayacaktır. Hükümet, ‘kimlik dostu’ bir şekilde dış istekleri yeniden yorumlayarak çatışan davranış seçeneklerini dengede tutmaya çalışacaktır. Bunun aksine itiraz süreci, koşulluluk kriterlerine uygun ulusal kimlik fikri ile sonlandığında hükümet anlaşma yoluna gidecektir (Frerburh ve Richter, 2010:267).

4. Ulusal Kimlik Konuları: Hırvatistan- Sırbistan Karşılaştırması

1999 Kosova savaşı bittikten sonra, AB beş Balkan Ülkesine (Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek) ‘potansiyel aday ülke’ statüsü vermiştir ve onlara AB koşulları ile uyum sağlamaları için, AB ile bu bölgede birçok politik ve ekonomik reform gerçekleştirmeyi amaçlayan aday ülke arasında karşılıklı bir konu olan İstikrar ve Ortaklık Anlaşması’nı (İOA) ve tam AB üyeliği perspektifini içeren önemli ödüller vermiştir (Renner ve Trauner, 2009:454). O zamandan beri, AB koşulları bu bölgede şüphe uyandırmış, ancak bunun

etkililiği ülkeden ülkeye değişiklik göstermiştir. Bu bölümde 1990'larda yaşanan etnik çatışmaların mirasıyla ilgili olan ulusal kimliğin, iki Batı Balkan ülkesinde (Hırvatistan- Sırbistan) AB koşullarının farklı etkililiğini nasıl şekillendirdiği gösterilmek istenmiştir.

4.1. Hırvatistan

Hırvatistan 2001 yılında AB ile 'İstikrar ve Ortaklık Anlaşması' imzalamıştır ve Haziran 2004 tarihinde ülkeye "aday ülke statüsü" verilmiştir (Renner ve Trauner, 2009:454). Daha sonra, Ekim 2005 tarihinde bu ülke ile AB arasında katılım müzakereleri başlamış ve uzun görüşmeler sonrasında, 2013 yılında Hırvatistan nihayet tam AB üyeliğini kazanmıştır. Ancak, Hırvatistan için Brüksel'e giden yol, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile karşılaştırıldığında daha engebeli olmuştur (Renner ve Trauner, 2009). Zagreb için asıl sorun, Hırvatistan ulusal kimliği ile çelişen, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (EYUCM) ile tam işbirliğidir, ancak nihayetinde politik elitler tarafından AB üzerinden olumlu bir şekilde ulusal kimlik oluşturularak bu sorun çözülmüştür.

Subotic'e göre (2011:315), 'çağdaş Hırvat ulusal kimliği üç temel taş üzerine kurulmuştur: Milliyetçilik, Avrupalılık hissi ve 1990 savaşlarının anısı'. 1990'larda kazandığı bağımsızlığından sonra, Hırvatistan hükümeti, Hırvatların eşsizliğini vurgulayan, Hıvatları diğer Balkan komşularından ayıran ve Hırvatistan'ı Avrupalılara daha çok bağlayan, bağımsızlık sonrası Hırvatistan'ın yeni ulusal kimliğini oluşturmak ve geliştirmek için hiç bir çaba sarf etmemiştir (Subotic, 2011; Trauner, 2011). Özellikle, 1999 yılında otoriter liderleri, Tudjman'ın ölümünden sonra, yeni seçilen Ivica Racan ülkenin dış politika gündemine Avrupa entegrasyonu için öncelik vermiş ve AB'ye katılım noktasında güdülen politik amaçlar Hırvat parlamentosundaki tüm politik tarafların ortak fikri haline gelmiştir (Masara, 2005:265). Her ne kadar eski Tudjman partisi, "Hırvat Demokrat Birliği (HDZ)", 2003 yılında tekrar hükümet partisi olarak seçilmiş olsa da, ülkenin reform süreci Başbakan Ivo Sanader'in liderliği altında durmamıştır (Trauner, 2011).

Bununla birlikte, böylesi bağımsız bir Hırvatistan, kaçınılmaz olarak kimliğin başka bir parçasını oluşturan acımasız bir savaştan ortaya çıkmıştır. (Subotic, 2011:316). Savaşın mirası, Hırvatistan'ın sadece bir hedef değil aynı zamanda suçu işleyen olarak da eşsiz pozisyonunun etrafında dönmektedir. Ancak, Hırvatistan kendi vatandaşları tarafından suçu işleyen değil, Balkan savaşının tek masum ülkesi olarak bilinmektedir (Subotic, 2011). Avrupa katılım süreci boyunca, Hıvatlar tarafından kahraman olarak saygı gören Hırvat generallerin savaş suçlarına yönelik EYUCM suçlamaları ve AB'nin suçluları Lahey'e iade etme gerekliliği bu görüşe ciddi bir şekilde meydan okumuştur (Schimmelfennig, 2008:929). Bu durumun sonucunda AB, Hırvatistan'ın işbirliğini reddetmesi üzerine katılım müzakerelerini ertelemeye karar vermiştir (Trauner, 2011:68).

O zamandan beri, Hırvat politik elitler Hıvatların ulusal kimliğini AB koşullarıyla uyumlu hale getirmek için bazı önlemler almıştır. İlk olarak, pek de popüler olmayan bir görüş olan --- EYUCM ile iş birliği---, ülkenin Avrupa'ya ait olduğu fikrinin ayrılmaz bir parçası olarak Hırvat hükümet tarafından düzenlenmiştir (Subotic, 2011:317-8). EYUCM, savaşın süregelen anılarını sorgulamak yerine güçlendirmek için tasarlanmıştır (Subotic, 2011:318). İkinci olarak, Avrupa bütünlüğünün en çok bilinen muhalifleri ötekileştirilmiş ve Hırvatistan hükümetinden halka açık bir şekilde dışlanmış ve saf dışı bırakılmıştır. Son olarak ise Avrupa, politik elitler tarafından ülkenin bağımsızlığını kazanmak ve savaşa bir son vermek için kendilerine yardım eden bir 'dost' olarak olumlu bir şekilde tasvir edilmiştir (Subotic, 2011:319).

Sanader hükümeti tarafından da EYUCM ile iş birliği yapmak için planlanmış bir strateji tanımlanmıştır. Strateji ülkenin savaşı hakkındaki tarihi gerçekliği savunmaktan, şüphelilere yardım etmekten, kefalet halindeyken şüphelilerin kendilerini korumaları için haklarını garanti etmekten ve EYUCM davalarını Hırvat mahkemelerine devretmekten oluşmuştur (Frerburh ve Richter, 2010:275). Başka bir ifadeyle, toplumun Hırvat tarihi anlayışı, uluslararası iş birliği puanları göz

önünde bulundurarak, ideolojik anlamda bir bütün olarak kalacağı için EYUCM ile iş birliği, ülke için karşılıklı fayda durumuna dönüştürülmüştür (Frerburh ve Richter, 2010:275; Subotic, 2011:320). Bu kararlar, evrensel ceza veya ülkenin tarihinin acı verici değerlendirmeleri yerine Avrupalılaştırma konuları olarak betimlendiği için, Hırvat toplumu tarafından oldukça desteklenmiştir (Subotic, 2011:320). Hırvat toplumunun AB'nin bir parçası olma arzusu oldukça baskındı ve bu durum da herkesçe bilinmekteydi.

Hırvatistan örneği; AB koşullarının, stratejik ve profesyonel olarak Hırvat ulusal kimliğinin çeşitli bölümleri ile ilişkili olduğunu, aksine gereksinimlerin savaş tarihi gibi olumsuzluklarla bağlantısının kesildiğini göstermektedir. Aslında, Hırvat ulusal kimliği, Avrupalılık duygusunu Hırvat milliyetçiliğinin yapıcı bölümünde kullanmayı başarma koşuluyla, Avrupalılaştırma fikri ile tekrar doğrulanmıştır (Subotic, 2011:320). Son olarak, Avrupalı olmanın faydaları ve son günlerdeki olumlu Avrupa anıları hakkında ortak paylaşılmış sosyal beklentiler de bulunmaktadır.

4.2. Sırbistan

Sırbistan'ın durumu, Hırvatistan'ından birçok açıdan oldukça farklıdır. Sırbistan her iki savaşta da kaybetmiştir ve eski Yugoslavya'daki baskın durumu ve kaybetmenin karmaşık bildirimleri Sırp politik elitler için katlanılması zor hale gelmiştir (Massari, 2005:263). Sırp politik ve kültürel elitler, ülkeyi zafere ulaştıracak veya harap edecek, Sırbistan'ın dış anlaşmalardan sıkıntı çektiği düşüncesini teşvik eden milliyetçi bir söylem oluşturmuştur (Ramet, 2007). Sırbistan'daki popüler anlatı, en az son 20 yıldır kaçmakta olan veya meşru müdafaa ile ilgilenen kurban edilmiş bir millet hakkında olmuştur (MacDonald, 2002).

Bu durum, politik aktörlerin durumu açıklamasını ve çözüme kavuşturmasını gerektirerek, sosyal hayatın her bir parçasına derinden nüfuz etmiştir. Slobodan Milosevic'in kamuoyu onayı ve yıkıcı politikaları, eski Yugoslavya'nın Sırp olmayan halkının ve Sırp karşıtlarının, Sırp savaş maceralarını, Sırp yıkımına karşı temelde savunmacı bir tavır olarak Batılı bir bakış açısıyla dile getirdiği bu anlatı ile bağlama yerleştirilmiştir (Colovic, 2002). Savaşın patlak verdiği tanıma sonucunda, Sırbistan AB'yi Hırvatistan'ı ve Bosna'yı tanıdığı için suçlamıştır (Nakarada, 1995). Dahası, Sırpların mağduriyet hissi ve büyük güçlerin elindeki güçlü haksızlık duygusu Kosova'nın Sırbistan'dan ayrıldığı 1999 yılında Sırplara karşı NATO müdahalesi ile daha da pekiştirilmiştir.

Yeni demokratik Sırbistan halkı bile Sırpların savaş suçları işlediği fikrine inanmayı reddetmişler ve diğer milletleri ve etnik grupları savaş çıkarmak ile suçlanmışlardır (Ramet, 2007). Bu yüzden, Sırp kimliği Milosevic-sonrası Sırbistan'da politik elitler tarafından yeniden yapılandırılmamıştır. Politik elitler uluslararası toplulukta Sırbistan'ı temize çıkarmaya ve ülkenin savaş zamanında yaşananlardan dolayı sahip olduğu olumsuz imajı düzeltmeye çalışmışlardır.

Hırvatistan'daki duruma benzer olarak, EYUCM ile iş birliği Sırbistan'ın da ulusal kimliği açısından hassas bir konudur. Toplum tarafından ulusal kahramanlar olarak saygı gösterilen generalleri suçlamak ve tutuklamak savaşın adaletine meydan okumak olarak ifade edilebilir (Pawelec ve Grimm, 2014:1293). Bu yüzden, EYUCM ile iş birliği, Başbakan Kostunica tarafından gerekli olabilecek, ancak istenmeyen ve hoş olmayan bir şey olarak tanımlanmıştır. Başbakan, açıkça mahkemenin itibarını sarsmıştır (Subotic, 2011:321). EYUCM'ye olan tepkisi toplum tarafından popüler bir şekilde kabul görmüştür. Nüfusun büyük bir kısmı mahkeme için olumsuz düşüncelere sahip olmaya devam etmiştir.

Politik aktörlerin EYUCM'ye olan direnci hem ideolojik hem de politik olmuştur. Aslında, Sırbistan'daki savaş zamanı muhafazakâr partileri reforma uğramadıkları gibi aynı zamanda güçlü bir Avrupa-karşıtı duruş sergilemişlerdir (Massari, 2005:264). Lahey meselesi, kendilerini seçmenlere karşı gerçek bir vatansever güç olarak göstermek için Kostunica'nın muhafazakâr

koalisyonu tarafından kullanılmıştır. Muhafazakârların bunu başarabilmeleri için, halkın desteğini kazanabilmeleri ve sağ siyasette güçlü duruşlarını güvence altına almak amacıyla EYUCM ile iş birliğine karşı çıkmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, Lahey ve Kosova olmak üzere iki politik sorunun ve bunların Avrupa şartlarının, Sırp nüfusunun Avrupa'yı nasıl değerlendirdiklerini belirlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Hırvatistan davasının tersine, Sırlar tarafından Avrupa'nın memleket, milli gurur ve geçmişteki toplumsal hafıza gibi değerleri Sırbistan'dan sildiği düşünülmektedir (Subotic, 2011:321).

Sırbistan vakası, ulusal kimlik ve AB kriterleri arasındaki çatışmanın AB koşullarının etkililiğini ne denli olumsuz etkilediğini göstermektedir. Avrupa, savaş zamanı politikalarında ve Sırbistan'ın çağdaş inkârında gösterdiği öfke ve nefrete ses çıkardığı sürece, Sırbistan'ın Kosova'ya olan bağlılığına göreceli olarak kayıtsız kalmıştır (Subotic, 2011:326).

AB uyum süreci boyunca, Sırbistan'da, Avrupa kimliği ile ulusal kimlik birbirinden ayrılmıştır. Sırp milliyetçiliği ve mağduriyet iddiaları ile birlikte tarihi adaletsizlik, her yeni Avrupa talebi sonucunda hızlı bir şekilde yeniden oluşturulmuştur (Subotic, 2011:326). Bu çatışan kimlik ortamı bilinçli ve stratejik bir şekilde Sırp politik aktörler tarafından karşılanmıştır. Sırp elitler, Hırvat elitlerin yaptığı gibi Avrupalılaştırmanın gerektirdiklerini millileştirilmiş mitolojilerden ayırmaya çalışmak yerine Avrupalılaştırmanın gerektirdiklerine ilişkin olarak, Sırbistan'da gerçekleşen yanlış anlaşılma ve kombinasyonu benimsemişlerdir. Kısa dönemde, bu davranış onlara seçmen çekmek için yardımcı olmuş olsa da Belgrad ve Brüksel arasındaki uçurumu büyütüştür. (Massari, 2005).

5. Sonuç

AB politik koşulları, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde büyük ölçüde efektif görünmüşlerdir (Pridham, 2007:446). Ancak son zamanlarda, Batı Balkanlarda birtakım zorluklarla yüzleşilmiştir. Bu makale baskın rasyonel dış teşvik modelinin bu meseleyi tamamen açıklayamadığını savunmaktadır. Yukarıda belirtilenler ışığında, ulusal kimliğin AB üyelik koşullarının etkililiğine karar vermek için birincil rolü oynadığı sonucuna varılabilir.

Hırvatistan ve Sırbistan vakalarında, her iki ülkede de hassas bir konu olan EYUCM ile iş birliği, hem Hırvatistan hem de Sırbistan hükümetinin uymak zorunda olduğu AB üyeliğine bağlanmıştır. Ancak, AB kurallarının dönüşümünün gidişatı büyük oranda değişmiştir. İşbirliği, Hırvat elitleri tarafından, Avrupa örgütlerinin Hırvatlara saygısına nazaran gerekli görülmüştür. Hırvatistan'ın hukukun üstünlüğüne saygı duyulan bir Avrupa ülkesi olduğu gerekçesiyle, Avrupa gereklilikleri Hırvatistan tarafından karşılanmıştır.

Sırbistan'a gelirse, Sırp elitler EYUCM ile kendilerini zorunlu ve baskı altında hissettikleri için iş birliği kurmuşlardır. Lahey mahkemesi reddedilmiştir; ancak AB görüşmelerinin ertelenmesi gibi uluslararası bir cezadan sakınmak için Sırp elitleri kendilerini şüphelileri alıkoymak zorunda hissetmişlerdir (Subotic, 2011). Bu durum her iki devlette de Avrupa kavramına farklı anlamlar atfetmiştir. AB, Sırbistan'da eğilim gösteren bir cezalandırıcı, zalim ve üstün bir güç olarak görülmektedir, bu da Belgrad'ı Brüksel'den daha da uzaklaştırabilir. Avrupa, mukavele yoluyla, Hırvatistan'da demokrasi, özgürlük ve medeniyet ile özdeşleştirilmiştir, böylece AB ile daha sıkı bir bağ oluşmuştur (Subotic, 2011:326-7).

Mevzu bahis konu dış teşvik modelinin hükmünü tamamıyla reddetmek anlamına gelmez. Bunun yerine, Freyburg ve Richter'ın (2010) belirttiği gibi, her iki açıklamada birbirini kapsayıcı ve tamamlayıcıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, AB kurallarının hedef ülkenin ulusal kimliği ile uyumlu olduğu şartlar altında, rasyonel teşvik modeli hedef hükümetin seçimini açıklayabilir. Fakat AB kriterleri ulusal kimlik ile çatıştığında, fiziki şartlar etkili bir şekilde çalışmayabilir (Freyburg ve

Richter, 2010).

Ulusal kimlik, Batı Balkanlarda AB'nin politik koşullarının etkililiğine katkı sağlayan değerlerden yalnızca biridir. Gelecekte bu meseleyi analiz ederken, AB'nin yetersiz devlet inşası (Bieber, 2011), muhtemel AB politikası ayrımı (Schimmelfennig, 2008) ve bu bölgedeki yeni dinamikler gibi daha fazla faktör dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anderson, B. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. New York: Verso.
- Barnett, M.N. (1996) 'Identity and Alliances in the Middle East' in Peter J. K. (Ed.) *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Colombia University Press.
- Bieber, F. (2011) 'Building Impossible States? State-Building Strategies and EU Membership in the Western Balkans', *Europe-Asia Studies*, 63(10), ss.1783-1802.
- Bieber, F. (2013). *EU conditionality in the Western Balkans*. London: Routledge.
- Bilici, I. (2017) 'The Evaluation of Conflict and Identity in Rwanda in the Light of Instrumentalist Approach' in Hasan Arapgirlioglu, Atilla Atik, Robert L. Elliott and Edward Turgeon (eds), *Researches on Science and Art in 21st Century Turkey*. Gece Kitaplığı press.
- Colovic, I. (2002). *The Politics of Symbol in Serbia: Essays in Political Anthropology*. London: Hurst.
- MacDonald, D.B. (2002). *Balkan Holocausts?: Serbian and Croatian victim cantered propaganda and the war in Yugoslavia*. Manchester: Manchester University Press.
- March, J.G., & Olsen, J.P. (1998) 'The Institutional Dynamics of International Political Orders', *International Organization*. 52(4), ss.943-969.
- Massari, M. (2005) 'Do All Roads Lead to Brussels? Analysis of the Different Trajectories of Croatia, Serbia-Montenegro and Bosnia-Herzegovina', *Cambridge Review of International Affairs*. 18(2), ss.259-273.
- Nakarada, R. (1995). *Europe and the Disintegration of Yugoslavia*. Belgrade: Institute for European Studies.
- Pawelec, M., & Grimm, S. (2014) 'Does National Identity Matter? Political Conditionality and the Crucial Case of Serbia's (Non)-Cooperation with the ICTY', *Journal of Common Market Studies*. 52(6), ss.1290-1306.
- Pridhman, G. (2007) 'Change and Continuity in the European Union's Political Conditionality: Aims, Approach, and Priorities', *Democratization*. 14(3), ss.446-471.
- Ramet, S. P. (2007) 'The denial syndrome and its consequences: Serbian political culture since 2000', *Communist and Post-Communist Studies*. 40(1), ss.41-58.
- Renner, S., & Trauner, F., (2009) 'Creeping EU Membership in South-east Europe: The Dynamics of EU Role Transfer to the Western Balkans', *Journal of European Integration*. 31(4), ss.449-465.
- Risse, T., Engelmann-Martin, D., Knopf, H., & Roscher, K. (1999) 'To Euro or not to Euro? The

- EMU and identity politics in the European Union', *European Journal of International Relations*. 5(2), ss.147-187.
- Schimmelfenning, F. (2008) 'EU political accession conditionality after the 2004 enlargement: consistency and effectiveness', *Journal of European Public Policy*. 15(6), ss.918-937.
- Schimmelfenning, F., & Sedelmier, U. (2004) 'Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe', *Journal of European Public Policy*. 11(4), ss.661-679.
- Schimmelfenning, F., Engert, S. & Knobel, H. (2006). *International Socialization in Europe: European Organizations, Political Conditionality and Democratic Change*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Schimmelfenning, F., Engert, S., & Knobel, H. (2003) 'Costs, Commitment and Compliance: The Impact of EU Democratic Conditionality on Latvia, Slovakia and Turkey', *JCMS: Journal of Common Market Studies*. 41(3), ss.495-518.
- Subotic, J. (2011) 'Europe is a state of Mind: Identity and Europeanization in the Balkans', *International Studies Quarterly*. 55(2), ss.309-330.
- Trauner, F. (2011). *The Europeanization of the Western Balkans: EU justice and home affairs in Croatia and Macedonia*. Manchester: Manchester University Press.
- Wendt, A. (1994) 'Collective Identity Formation and the International State', *The American Political Science Review*. 88(2), ss.384-396.